

KONSSOCIOLOGEN

“Det er stereotyperne, vi skal arbejde med – og vi er slet ikke kommet i gang”

I oktober fejrer vi Pigerne Dag og sætter fokus på pigers udfordringer rundt omkring i verden. I Danmark er en af de største udfordringer for piger og deres fremtid, at vi tror, at vi har fået styr på det med ligestillingen for længe siden.

Men det er en stor, fed løgn, siger konssociolog Cecilie Nørgaard. For selvom vi bryster os af lige rettigheder, sidder vi stadig ubehjælpeligt fast i de gamle forestillinger om, hvad det vil sige at være dreng og pige, mand og kvinde. Konstereotyperne plantes i os allerede ved undfangelsen, følger os gennem barndommen og tegner vores voksenliv. Og så længe vi fastholder dem, cementerer vi de gamle mønstre, vi for længst troede, vi var sluppet fri af.

TEKST Freja Bech Jessen FOTOGRAF Daniel Sjerne

Efteråret har fået fat. Vinden rusker i træerne langs Christianshavns Kanal i København og får de nedfaldne blade på de toppede brosten til at hvirvle op. Vejrskiftet har dog ikke lagt en dæmper på den flok unge piger, der går langs kanalen. De griner højt og skrider selvsikre og glade hen over brostenene.

Kønssociolog Cecilie Nørgaard følger dem et øjeblik opmærksomt med øjnene. Hun smiler, men siger så:

“Når man ser på dem gå der, ligner de jo på ingen måde nogen, der ligger under for hverken normer eller forventninger til deres køn. Men de aner faktisk ikke, hvad der venter dem.”

Vi sidder på hendes kontorbåd, der vugger let i blæsten i den københavnske kanal. Herfra har Cecilie Nørgaard de sidste mange år forsøgt at råbe os alle sammen op for at fortælle os, at det ikke går så godt med ligestillingen herhjemme, som vi bilder os ind. Nu har hun sagt ja til at forklare præcis hvorfor, i anledning af at FN denne måned sætter fokus på piger og unge kvinders rettigheder med en markering af den internationale Pigeres Dag.

De unge piger, der netop har passeret båden, er et godt sted at starte, siger hun.

“Når jeg ser dem, tænker jeg: ‘shit’ og får næsten helt ondt i maven, for man kan jo se, at de er vokset op med den her forestilling om, at de bare kan gøre, være og blive til lige det, de har lyst til. Men når de kommer ud på arbejdsmarkedet, møder langt de fleste af dem hammeren og oplever, at de ikke får det job, de troede, de skulle have, ikke får den løn, de faktisk er kvalificerede til, og de ender med at tage både barsel og størstedelen af barnets sygedage, selvom det måske ikke lige var den fordeling, de havde forventet eller ønsket sig,” siger hun og fortsætter:

“I Danmark går vi rundt og tror, at det med ligestilling har vi fikset for længe siden, og det er også den fortælling, vi vokser op med. Men virkeligheden ser anderledes ud. Vi har måske været tidligt ude med den formelle ligestilling – med stemmeret, fri abort og lov om ligeløn – og det er fuldstændigt fantastisk, men det er blevet en sovepude, for den reelle ligestilling halter vi håbløst bagefter med.”

Den reelle ligestilling er den, der blandt andet afspejler sig i tørre tal, når vi opgør andelen af kvinder i lederstillinger, ser på lønforskellen mellem de to køn, og på, hvordan de fordeler arbejdet imellem sig i hjemmet. Og her er der ærligt talt ikke meget at råbe hurra over, mener Cecilie Nørgaard. Der er stadig et løngab på 17 procent. Kun 27 procent kvinder på ledende poster. Og det er fortsat kvinderne, der tager mere end 90 procent af barslen og står for langt størstedelen af det ulønnede arbejde i hjemmet.

“Vi har haft en forestilling om, at hvis vi lovgiver, så opløses stereotyperne – de kulturelle forventninger, vi har til, hvad piger og drenge og senere mænd og kvinder gør, vil og kan. Men al erfaring viser, at den her formelle ligestilling ikke fører til reel ligestilling, for så var der sgu nok sket noget andet med de tal. Derfor er det kønsstereotyperne, vi skal arbejde med. Og det er vi slet ikke kommet i gang med.”

Stereotyperne, siger Cecilie Nørgaard, plantes i os allerede kort efter undfangelsen. Det er ikke tilfældigt, at vi maler børneværelset lyseblåt eller lyserødt og går i gang med at forestille os, hvad barnet skal have på, og hvad det skal lege med, i det øjeblik vi ved, om det er en dreng eller pige. Det er, fordi vi allerede dér begynder at have en masse forventninger til, hvad det er for et lille menneske, der er på vej. Alene på baggrund af dets køn.

“Jeg var selv helt overbevist om, at jeg skulle have en dreng, da jeg ventede min datter. Det var et chok, da de sagde: ‘Tillykke, du har fået en pige’. Selv for mig, der er så optaget af at reflektere over og udvide forventningerne til køn, er idéen om, hvad køn betyder, så indgroet, at den rykkede fundamentalt ved min forestilling om, hvad det var for et barn, jeg havde fået. Det ligger så dybt i vores kultur og vores forståelse af identitet, at selv dem af os, der er enormt bevidste om det, er farvet af det,” siger Cecilie Nørgaard.

FORSTÆRKEDE STEREOTYPER

Forventninger til, hvad en rigtig dreng og en rigtig pige er, fortsætter op gennem opvæksten – i børnehaver og i skoler – hvor myterne stadig stortrives, og vi med største selvfølgelighed deler børn op i dem, der laver perleplader og leger med dukker, og dem, der spiller fodbold og leger vildt.

“Det er så stærkt i vores kultur: at der er en lyserød og en lyseblå, en sød og en sej, en stærk og en svag. Og hele den her binære kønsforståelse er behæftet med så meget symbolik, med så mange forventninger til egenskaber og evner og med forestillinger om, hvor i hierakiet vi hører til på arbejdsmarkedet. Vi er bare meget lidt bevidste om, at det er sådan, det forholder sig.”

De stereotype forventninger har konsekvenser. Ikke bare for vores samfund, der går glip af et enormt potentiale, når vi hæmmer piger og drenge – og senere mænd og kvinder – i at udfolde deres evner, talenter og ambitioner. På arbejdsmarkedet og privat. Men også for individet. Jo stærkere stereotyperne er, siger Cecilie

Nørgaard, jo større er sandsynligheden for at føle sig forkert. Og stereotyperne er kun blevet tydeligere de seneste årtier. Der har været et massivt tilbageslag siden 70'erne, hvor vi udfordrede kønsbegrebet, til i dag, hvor kønsgrænserne igen er tegnet skarpt op, og der igen synes at herske konservativ konsensus om, hvad en rigtig pige og en rigtig dreng er – og ikke mindst, hvordan de skal se ud.

“Det resulterer jo i enormt meget dårlig trivsel. For selvfølgelig er mennesker langt mere mangfoldige end de stereotype kasser, vi forsøger at putte dem i. Det er jo interessant – og uhyggeligt – at iagttagelse, hvor sindssygt mange piger der er i mistriksel – har angst, spiseforstyrrelser eller slås med selvskadende adfærd – i netop de år, hvor der er blevet skruet op for de billeder, der dikterer, hvordan en rigtig kvinde ser ud. I reklamer, i medier og på SoMe,” siger Cecilie Nørgaard og tilføjer:

“Sjovt nok – udover, at det slet ikke er sjovt – er de tal også begyndt at stige for drenge. Andelen af drenge med psykiske lidelser, spiseforstyrrelser og problemer med overtræning er også vokset, i takt med at stereotyperne for deres køn langt hyppigere visualiseres i det offentlige rum.”

“Vi mangler at forstå, at når vi møder børn og unge stereotyp på baggrund af deres køn, er det medvirkende til sexisme, vold i hjemmet, uligeløn og manglende barsel til mænd.”

CÉCILIE NORGAARD OM PIGELIV

Internationale strategier om, at uddannelse er vejen til ligestilling, er tydelig i de seks interviews på side 66 med piger forskellige steder i verden. Det mener Cecilie Norgaard, som vi har bedt om at kommentere på pigernes fortællinger.

“Først og fremmest slår det tydeligt igennem, at internationale strategier om pigers ‘uddannelse uddannelse uddannelse’ som vigtigste greb i udviklingen mod demokratiske, ligestillede og socialt bæredygtige samfund i høj grad er lykkedes mange steder. Pigerne er ambitiøse og har fagligt selvværd. De vokser op i en global verden og oplever sig som globale borgere. De har støttende forældre, der vil se dem få succes, og de er antiautoritære i forhold til at skabe deres uddannelse og karriere. Mange er socialt bevidste og har blik for kønnede normer, og de ser derfor ikke kønnede stereotyper, forventninger, fordomme eller udfordringer som en biologisk, statisk størrelse, som man ikke kan gøre noget ved. Men de er alligevel ikke decideret oprørske, vrede eller aktivistiske, og de tror på, at de kan ændre den ulighed, de registrerer. Men de taler ud fra en position, hvor historiske, traditionelle forestillinger om køn, gamle kønsroller og kønshierarki er *so last season*, og det kan også være et godt udgangspunkt for de kønnede udfordringer, de uægteligt vil møde.”

En ting er de synlige forestillinger og forventninger, noget andet er alt det, du ikke kan se, siger hun.

“Jeg snakkede for nylig med en ung teenagepige fra en tilsyneladende helt ligestillet og progressiv familie. Hun var vildt frustreret, fordi hendes forældre blev ved med at sige, at hun skulle tale pænt. Hun talte præcis som sine to større brødre – hverken værre eller bedre – men fik alligevel at vide, at hun skulle skrue lidt ned og tale som en pæn pige. Der er så utroligt mange forventninger til, hvordan vi skal opføre os på baggrund af vores køn, som ikke er synlige, og som mange af os ikke engang er bevidste om, men som hele tiden er til stede og er med til at fastholde og reproducere de normer og mønstre, som vi går og bilder os ind, at vi har lovgivet os ud af for længst.”

Når vi end ikke er kommet i gang med det arbejde – arbejdet med at udfordre og nedbryde stereotyper – skyldes det, at det går ind og piller ved noget helt fundamentalt i vores forståelse af vores egen identitet, siger Cecilie Nørgaard.

“Du kan ikke arbejde med det, uden at du udfordrer dine egne forestillinger om, hvad køn er. Og det er der rigtigt mange, der ikke er parate til. Vi kan snakke om det formelle: om ligeløn, repræsentation og barsel. Selvom nogle faktisk stadig synes, det er lidt svært; for er kvinder virkelig lige så gode til at lede som mænd? Og er mænd virkelig lige så gode til at yde omsorg for børn som kvinder? Men det er straks sværere at tale om stereotyper, normer og forventninger. For i vores kultur i dag er køn, hvis ikke det vigtigste, så et af de vigtigste parametre i vores opfattelse af os selv og hinanden.”

I de 15 år, hun har arbejdet for at sætte kønstereotyperne på ligestillingsdagsordenen, har hun følt det som at snakke til en mur i Danmark. Men der har været stor euopæisk fremdrift, og det begynder ifølge Cecilie Nørgaard også at kunne mærkes herhjemme – de seneste år er noget alligevel begyndt at flytte på sig. Vi er igang med en kulturforandring og en mere normkritisk bevidsthed er på vej.

“Det vigtigste for mig er, at der er en anerkendelse af, at der ikke er reel ligestilling. Det er det, der er helt afgørende for, at der kan ske forandringer. Man arbejder jo ikke for noget, man mener er fikset. Og det har faktisk rykket sig inden for de sidste tre-fire år. #metoo har været et los i roven til den forståelse, fordi den har afsløret, at rigtigt mange har været blinde for meget virkelige og alvorlige mønstre i vores kultur, men nu er blevet tvunget til at anerkende, at de findes.”

Og det er sket ikke et sekund for tidligt, siger Cecilie Nørgaard. For #metoo har ikke alene sat spørgsmålstegn ved graden af ligestilling, men også boret fingeren dybt ned i en misogyn og sexistisk kultur. Det vurderes, at der i Danmark begås godt 4.700 voldtægter om året. Kun 700 anmeldes. Knap 50 fører til dom.

“Det er helt afsindigt mange overgreb. Og helt ulykkeligt få anmeldelser og domsfældelser. Og det skyldes jo en helt grundlæggende mistillid til systemet,” siger Cecilie Nørgaard.

At piger og kvinder ikke tør eller orker at lade sig udsætte for den mistro og mistanke, de ved, de vil blive mødt af. Sagde du nu også nej? Var du ikke selv udfordrende? Var din kjole ikke lidt for kort?

“Det, der har været så overdrevet fantastisk med #metoo, er, at ansvaret og skammen er blevet lagt over på gerningspersonen. Der, hvor den hører til. Du lyder eddermame dum, hvis du siger noget andet i dag,” siger Cecilie Nørgaard.

CECILIE NØRGAARD

Født 1975.

Uddannet cand.pæd.soc. fra DPU, Aarhus Universitet, med sidefag i kønsforskning fra Københavns Universitet. Tidligere uddannet lærer.

Holder foredrag herhjemme og internationalt og arbejder som konsulent for virksomheder, organisationer, politiske partier, fagforeninger og uddannelsesinstitutioner. Heriblandt EU, Undervisningsministeriet og Danmarks Lærerforening.

Stiftede Forlaget Mangfold i 2016 i forbindelse med udgivelsen af voksenmalebogen *Art Colouring Book – Facing Gender Diversity*. Bogen består af 30 danske og udenlandske kunstneres værker, som udfordrer almindelige forestillinger om køn.

Modtog i år Professional Certificate in Strategic Gender Equity Planning i London.

Gift med chefdesigner og butiksindehaver Mads Nørgaard. Parret har sammen to børn.

Bestyrelsesmedlem i PlanBørnefonden og Mads Nørgaard Copenhagen.

når pigerne møder dem – når de rammer hammeren på arbejdsmarkedet og i privatlivet – vil det føles som individuelle udfordringer. Som personlige nederlag.

“For vi har jo ligestilling rent officielt. I det øjeblik det opleves anderledes, føler den enkelte det som et individuelt problem og ikke et samfundsanliggende,” siger Cecilie Nørgaard.

Det er vilkårene for de unge piger, der slentrede forbi kontorbåden i Christianshavns Kanal. Men samtidig rummer netop deres generation også lysten og viljen til at gøre op med de kønstereotyper og mønstre, det endnu ikke er lykkedes os at lovgive os fri af. _

KONSBEGREB TIL DISKUSSION

Der er også sket noget andet. En ny generation er begyndt at udfordre kønsbegrebet og stille spørgsmål ved deres egen kønsidentitet. Og deres tag på kønsspørgsmålet åbner op for en diversitet, der ikke vil lade sig inddelle i en af de to konservative kønstereotyper, der hidtil har fået lov til at stå stort set uanfægtet som de to eneste muligheder. Forståelsen af den lyserøde pige og den lyseblå dreng er blevet udfordret.

“Det er fortsat en meget urban bevægelse, der først og fremmest drives frem af unge i middelklassen. Men den er uhyre vigtig, fordi den netop går ind og piller ved stereotyperne. De unge udfordrer konformiteterne på en visuel og æstetisk måde og herigennem de klassiske kønsrollemønstre, fordi de nægter at lade sig underkaste stereotyper, men vil anerkendes, som dem, de er. Som mennesker.”

Det er lige præcis det link, vi har manglet og for så vidt stadig mangler herhjemme.

“Vi mangler at forstå, at når vi møder børn og unge stereotypet på baggrund af deres køn, medvirker det til sexismen, vold i hjemmet, uligeløn og manglende barsel til mænd. Fordi den dobbelte dynamik og det hierarki, der ligger i de her stereotype forståelser, er det, som ligestillingsproblemer næres af. Hvis stereotyperne ikke er der, så kan vi ikke nære og bibeholde de her i bedste fald rigide og hæmmende og i værste fald voldelige og sexistiske kulturer.”

Indtil da består de gamle mønstre. Og